

Pocta ČKA 2011

Letošní nominací Pocty České komory architektů porota opět otevírá diskusi nad smyslem a poselstvím, které má toto ocenění vysílat směrem k veřejnosti. Mezi nominovanými osobnostmi se jako každý rok objevilo množství tvůrčích velikánů minulosti, proti jejichž ocenění by málokdo protestoval (Fuchs, Plečnik). Stejně tak byla na Poctu nominována i řada architektů s pevnými morálními zásadami, kteří jsou pro náš obor velkou inspirací (Freiwald). Letošní porota se však rozhodla jít jinou cestou.

Porota se dohodla, že ocení architekta, který přes nepřízeň historické doby a všechny obtíže a dočasnost zájmů všedního dne po sobě zanechal nejen kvalitní a rozsáhlé, ale i vrcholně inspirativní a myšlenkově provokativní architektonické a urbanistické dílo. Po velké diskusi a nejednomyslném hlasování se rozhodla udělit Poctu ČKA 2011 architektu Karlu Pragerovi (1923-2001). Ctíme tímto oceněním jeho heroického ducha a myšlenkovou odvahu, kterou dnešní doba zcela postrádá.

Karel Prager vytvořil dílo nekompromisní, na hranicích možného, které bylo technologicky i koncepčně vždy inovativní. Byl jak velkorysým vizionářem, tak pečlivým praktikem, odhodlaným vůdčím duchem, ale i zapáleným diskutérem. Dokázal okolo sebe shromáždit tým odborníků, který na svou dobu jedinečným způsobem přesahoval obvyklé oborové i geografické hranice. V jeho kanceláři se potkávaly osobnosti jako Jiří Musil, Ivan Ruller, Jiří Hrůza, Ivo Loos, Jan Línek, Tomáš Brix, Vlado Milunić, Miloslav Pavlík, Tomáš Bitnar a mnozí další. Novátorským využitím mostních konstrukcí v architektuře a prací s makrostrukturami se mu úspěšně podařilo „vymanit ze svěrací kazajky objemové typizace a tak nešťastně a necitlivě sjednocené stavební výrobové základny v komunistické éře zestátněného stavebnictví“.¹ Jeho zásluhou byly v České republice realizovány první lehké závěsové skleněné panely, prostorové skříňové příčky, montované konstrukce parapetů a zavěšených podhledů, první strukturální a terčové fasády. Nejvýznamnějšími a odbornou veřejností nejoceňovanějšími jsou jeho pražské realizace a urbanistické projekty: Ústav makromolekulární chemie na Petřínách, budova Národního později Federálního shromáždění², budovy Výstavby hl. města Prahy pod Emauzí³, Nová scéna Národního divadla, experimentální bytová výstavba v Košířích nebo zastřešení Hlavního nádraží v Praze. Pragerovy realizace bezesporu patří k tomu nejodvážnějšímu a nejzajímavějšímu, co u nás v architektuře v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století vzniklo. Zůstávají ojedinělým počinem vysoké kvality i ve světovém kontextu, kde navazují na vizionářskou linii architektury, založenou Yona Friedmanem, Archigramem, Buckminsterem Fullerem a Metabolisty.

Stavby Karla Pragera dodnes rozdělují odbornou i laickou veřejnost na jejich nadšené obdivovatele i zaryté odpůrce, a to včetně bývalého prezidenta republiky či současného primátora Prahy. Jsou kritizovány jako symboly normalizace, přestože jejich autor byl pro komunistický režim po dlouhou dobu nežádoucí osobou. Od 50. let se Prager aktivně podílel na architektonickém dění, angažoval se ve Svazu architektů, byl místopředsedou Rady výtvarné kultury výroby a členem redakční rady Architektury ČSR. V roce 1967 založil ještě s dalšími renomovanými architekty, kteří opustili státní projektové ústavy, Sdružení projektových ateliérů, ve stejném roce byl spoluzakladatelem Československého střediska výstavby a architektury. V souvislosti s normalizační „analýzou“ činnosti Svazu architektů byl v roce 1969 ze Svazu vyloučen a byla mu zakázána jakákoliv veřejná činnost. Směl sice nadále projektovat, ale nemohl své stavby publikovat až do roku 1985. Od sedmdesátých let se u něj scházeli ti architekti, kteří měli zakázanu veřejnou činnost – setkání se vždy týkala výhradně architektury, takže nebyla považována za

¹ citace Miloslav Pavlík: „Patenty a průmyslové vzory Karla Pragera“, in: Architekt, 2011, č. 3, s. 62-65.

² s Jiřím Albrechtem a Jiřím Kadeřábkem

³ dnes Útvar rozvoje hl. m. Prahy

disidentskou aktivitu. Od osmdesátých let, s nástupem generace architektů oslovených postmodernou a snahou o „rehabilitaci města“, byly Pragerovy ryze modernistické vize označeny za výraz totalitní moci, která je agresivní vůči městu i jeho občanům. Přehlížení jeho díla a odkazu pokračovalo i v době porevoluční. Teprve v nedávné době se zásluhou nejmladší generace architektů začalo nahlížet na architekturu šedesátých a sedmdesátých let 20. století jiným pohledem. Součástí vznikající diskuze, směřující k rehabilitaci Karla Pragera, jistě bude i diskuze nad spornými tématy, jakými je např. otázka přiměřenosti jeho realizovaných i nerealizovaných urbanistických zásahů do města nebo otázka klesající úrovně jeho pozdního díla. Nic z toho však neovlivní skutečnost, že Karel Prager je jednou z nejvýznačnějších osobností české architektury 20. století.

Poctou České komory architektů 2011 oceňujeme Karla Pragera jako architekta, který se nikdy nezpronevřil svému svědomí, jako urbanistu, který se společensky z plných sil angažoval, jako tvůrce, jehož denní potřebou byla architektonická tvorba, který architekturou žil a dýchal, pro něhož byla architekturou realizace, nikoliv nerealizovaný návrh. Oceňujeme ho jako architekta–člověka, který „představuje hodnoty, které jsou v našem oboru vrcholně důležité: individualismus, pracovní disciplína, pragmatický realismus, perfekcionismus, optimismus a osobní charisma“⁴. Oceňujeme jeho dílo, které po všech stránkách přesahuje průměr své doby a které na své plné zhodnocení a odpovídající zasazení do kontextu české i světové architektury ještě čeká.

Osamu Okamura
předseda odborné komise Pocty ČKA 2011
Irena Fialová, Petr Hruša, Josef Pleskot, Jan Šěpka
členové odborné komise Pocty ČKA 2011

⁴ citace Tomáš Bitnar: „Karel Prager – velké téma“, in: Architekt, 2011, č. 3, s. 2.